

2010

voor een nieuw cultureel seizoen Inspirerende aftrap voor een nieuw cultureel seizoen

SUMMER
school

Slotdebat

SKVR summerschool Cultuureducatie 2010 -

*koers uitzetten met kans
op flinke tegenwind*

9 t/m 12 augustus

59 works

250 vakgenoten

SUMMER
school

SKVR

Slotdebat

SKVR Summerschool: Cultuureducatie 2010 – koers uitzetten met kans op flinke tegenwind

Tekst: Demelza wener / Annemarie Timmermans
Fotografie: Het Portaal

Op 12 augustus jl. organiseerde SKVR voor de vierde keer het Summerschool slotdebat als afsluiting van een zinderende week met workshops en presentaties voor vakgenoten uit het hele land.

Diverse vertegenwoordigers uit de culturele sector, overheid en onderwijs kwamen in de SKVR BeeldFabriek bijeen om te debatteren over het toekomstperspectief voor cultuureducatie in Nederland. Met de aanstaande formatie van een rechts kabinet in Nederland komen bezuinigingen op kunst, cultuur en onderwijs dichterbij. Voor de cultuursector is dit 'tegenzittende' politieke klimaat een enorme uitdaging. Echter, ook zonder deze externe aanleiding is er een noodzaak om in kaart te brengen hoe de cultuureducatie er in Nederland voor staat, en hoe de sector zich verder kan ontwikkelen. SKVR zag hierin aanleiding om de jaarlijkse Summerschool met een inhoudelijk en zelfkritisch debat over de toekomst van de cultuureducatie in Nederland af te sluiten.

Het debat is opgesplitst in twee delen. Deel één gaat in op de huidige stand van zaken van de cultuureducatie in Nederland en de mogelijke knelpunten die er zijn in de sector. In het tweede deel wordt ingegaan op de fundamenteën van cultuureducatie en de verkenning van de toekomst. Bij elk onderdeel nemen prominente gasten uit de landelijke cultuursector plaats in een panel om van daaruit hun visie te delen met het publiek. Elk debat onderdeel wordt ingeleid met een prikkelende column. Als discussieleider treedt Kamran Ullah op. Hij is zelfstandig ondernemer en werkzaam in de media.

Keynote speech van Ocker van Munster , directeur SKVR

Voorafgaand aan het debat schetst *Ocker van Munster*, een beeld vanuit zijn perspectief, van de huidige stand van zaken in de cultuureducatie en van de mogelijke toekomst.

Stand van zaken: zorgen maar ook kansen

Landelijk is er een tendens te zien van een afnemend draagvlak voor cultuureducatie bij kleine en middelgrote gemeenten. Er zijn diverse muziekscholen omgevallen waardoor er steeds meer lege plekken op de kaart ontstaan. Deze ontwikkeling trekt opvallend weinig aandacht. Dit komt waarschijnlijk omdat rijk en provincie nauwelijks bijdragen en er dus geen landelijk beleid is ten aanzien van de kunstencentra. Het veld heeft landelijk ook geen smoel. Het veld is verbrokken en de kunstencentra zitten organisatorisch te verschillend in elkaar; belangen lopen daarom vaak niet parallel.

De opgave om voldoende ondersteuning van de overheid voor de sector te behouden wordt extra bemoeilijkt omdat het nut van overheidsgeld voor cultuureducatie lastig in cijfers uit te drukken is. Zo is het bereik in het onderwijs groeiend, maar zeer wisselend en moeilijk meetbaar. Er is teveel sprake van vrijblijvendheid. Er is onvoldoende structurele (financiële) verankering in het onderwijs. De scholen zijn vrij om te bedenken wat zij hun leerlingen willen aanbieden. Dat lijkt mooi, maar ze mogen het ook helemaal zelf uitzoeken. Het ontbreekt aan continuïteit en dus aan doorgaande leerlijnen die noodzakelijk zijn voor het bereiken van meetbare resultaten. De einddoelen zijn diffuus en er is geen sprake meer van een heldere canon. Daar moet de sector zelf natuurlijk ook een slag in maken.

Binnen maar ook buiten het vakgebied zijn er ontwikkelingen gaande waar de sector adequaat op in zou moeten spelen. Cultuureducatie voorziet in een toenemende behoefte. De eisen die de huidige samenleving stelt vraagt om talentontwikkeling en de ontwikkeling van de eigen identiteit bij jong en oud. Het ontdekken van (niet-cognitieve) competenties en het ontwikkelen van sensitiviteit is cruciaal voor het functioneren in de samenleving. In dat opzicht is cultuureducatie een belangrijke partner in de kraamkamer van de creatieve economie. We merken dat aan het feit dat er een toenemende vraag is naar kwalitatief hoogwaardig aanbod. In tegenstelling tot wat wel eens wordt gedacht, hebben wij geen enkele moeite om jongeren te bereiken.

In de sector zien we een grote variatie ontstaan aan leerroutes, leerwerkplaatsen en projecten. Mensen zijn op zoek naar betekenisvolle thema's rondom ontmoeting en beleving en die kunnen wij bieden. Mensen komen niet alleen "voor de leuk" maar willen een afgebakend traject naar een helder einddoel. Kansen genoeg dus!

“Wellicht kunnen we ons sterk maken voor een wet op de cultuureducatie”

Het verenigingsleven in de amateursector neemt echter af en netwerken nemen een grote vaart. Binnen dit netwerken speelt de ontwikkeling van web 2.0 een grote rol. Die ontwikkeling zal leiden tot een snelle evolutie van educatie en ontmoeting. Denk aan toepassingen als e-learning, digitale communities en andere vormen van e-diensten. Voor particuliere ondernemers liggen op dit gebied nieuwe mogelijkheden om zich op de educatiemarkt te ontplooiën. De kunstencentra zullen zich daartoe moeten verhouden, door terug te treden waar de markt beter werkt en de (doorgaans kleine) bedrijven te faciliteren en een platform te bieden.

Naar een nieuw cultureel klimaat

De tekens van de nieuwe tijd laten zien dat de samenleving anders aankijkt tegen kunst en cultuur: Kunst is net als “sociaal cultureel werk” niet langer een collectief goed dat bescherming verdient van de overheid. Het verheffingsidee wordt vervangen door het profijtbegin-sel. De genieter betaalt! Geconstateerd moet worden dat de culturele sector als geheel de tekens van de nieuwe tijd niet heeft verstaan, en de nieuwe maatschappelijke tegenstellingen volledig over het hoofd heeft gezien. Dit is des te opmerkelijker omdat de nieuwe tegenstellingen nu juist cultureel van aard zijn!! Die gaan over waarden; over een open versus een gesloten samenleving. De cultuursector vertegenwoordigt nagenoeg uitsluitend de waarden van de open samenleving en is daarmee in de niche van de linkse elite terecht gekomen. De PVV heeft een duidelijke Nederlandse cultuuropvatting die de vloer aanveegt met het postmoderne cultuurrelativisme. Dat is wellicht te betreuren maar het betekent wel dat cultuur ineens weer politiek relevant is geworden.

Daar kunnen we wat mee; zeker in de sfeer van de cultuureducatie die van links tot rechts meer prioriteit zal krijgen in de vorming van jonge mensen tot verantwoordelijke burgers. Essentieel hierbij is dat cultuureducatie weer een volwaardige plaats gaat innemen in het onderwijs. Er moet continuïteit in het beleid komen evenals een normale bekostiging. De sector zal moeten zorgen voor inventieve leerroutes en elementen moeten aandragen voor het definiëren van leerdoelen. Kunstencentra moeten een vaste plaats innemen in de lokale samenleving als platform voor cultuureducatie, amateurkunst en community art. “Wellicht kunnen we ons sterk maken voor een wet op de cultuureducatie”, aldus Van Munster.

Debat deel I: Cultuureducatie anno 2010; de stand van zaken

Inleidende column door Peggy Brandon (Mocca Amsterdam)

In haar column vraagt *Peggy Brandon* zich af of het huidige aanbod in cultuureducatie nog past bij de vraag van de scholen en aansluit bij de leefwereld van de jongeren. Doen we niet elk jaar hetzelfde omdat dat zo leuk in het boekje staat? De gemeente Amsterdam heeft ervoor gekozen om cultuureducatie af te schuiven naar de vrije markt en naar welzijnsorganisaties. Resultaat hiervan is dat vraag en aanbod meer op elkaar afgestemd zijn.

Panelleden (v.l.n.r.)

Kees Weeda – Raad voor Cultuur

Mariëlle Hendriks – Boekmanstichting

Mickel Beckers – dienst Kunst en Cultuur, gemeente Rotterdam

**“Van jong tot oud leren
we permanent en blijf je
je steeds ontwikkelen”**

Reacties panelleden en publiek

Kees Weeda is van mening dat mensen cultuureducatie voornamelijk voor zichzelf doen. Maar wie is dan de klant? Volgens Weeda zijn we dit allemaal. “Van jong tot oud leren we permanent en blijf je je steeds ontwikkelen”. Mariëlle Hendriks vindt dat cultuureducatie vooral in de leeftijd tussen zes en acht jaar bij kinderen aangeboden moet worden, want dan zijn zij het meest ontvankelijk. Op deze leeftijd wordt de toekomst gezet. Tot op heden wordt cultuureducatie op (basis) scholen nog teveel op vrijwillige basis aangeboden. “In Rotterdam geldt dat zeker”, merkt Mickel Beckers op. Op scholen waar cultuureducatie redelijk verankerd is, zijn vaak bevlogen medewerkers werkzaam. Cultuureducatie werkt dan ook veel beter, dan wanneer het een verplicht nummertje is. Zolang er geen motivatie is bij de docenten op de scholen, heeft het geen zin om scholen steeds van subsidie te voorzien. Scholen moeten weten wat ze willen en een dynamisch aanbod creëren dat aansluit bij haar leerlingen. Beckers benadrukt dat de huidige situatie niet perse als negatief beschouwd moet worden. “We bevinden ons in een transitiefase waarin de school een steeds belangrijker rol krijgt in cultuureducatie”, aldus Beckers.

Hendriks sluit aan bij de opmerking van Van Munster dat de einddoelen binnen het cultuuronderwijs scherper gesteld moeten worden. Zij werkt binnen de Boekmanstichting aan een culturele canon. Kennisoverdracht rondom cultuuronderwijs dient al vanaf de Pabo's naar het (basis)onderwijs overgedragen te worden. Dit vergt een lange adem omdat je draagvlak moet creëren. Weeda constateert in dit kader dat de relaties tussen scholen en culturele instellingen moeizaam zijn.

Scholen vinden het lastig om eigenstandig de weg te vinden naar culturele instellingen. Bovendien is cultuuronderwijs vaak niet de core business van die instellingen. Wel zijn er voldoende kansen.

“We moeten kijken hoe we het hoofd boven water kunnen houden terwijl we de kwaliteit behouden en de afname vergroten”, meent Weeda. “We moeten helder zijn in de argumenten waarom de overheid cultuureducatie zou moeten subsidiëren. Die zijn uiteindelijk gelegen in de maatschappelijke functie”.

Vanuit het publiek reageert Jeroen Becx (Utrechts Centrum voor de Kunsten) op dit legitimatie vraagstuk. Volgens hem is het imago het probleem van cultuureducatie. “Het is verwonderlijk dat cultuureducatie zich nog steeds moet blijven legitimeren. Zij moeten dit meer doen dan andere sectoren, zoals de wetenschap”. Hendriks is van mening dat cultuureducatie beter gepositioneerd kan worden door het effect op landelijk niveau uit te dragen.

Hendriks noemt in dit kader de Vlaamse socioloog Mark Elchardus. Hij onderzoekt de effecten van cultuurparticipatie op mensen; onderzoek wijst uit dat cultuurparticipatie een positieve invloed heeft op mens en maatschappij. “Bovendien is cultuurparticipatie ook gekoppeld aan actief burgerschap”, aldus Hendriks.

Beckers is van mening dat we de legitimatie van de cultuureducatie in één A4 moeten kunnen uitleggen. “Op dit moment kunnen wij dit niet omdat het te ingewikkeld is. Niet iedereen vindt cultuureducatie belangrijk”. Beckers wil wel: kunst omdat het moet. Dit is echter niet onze werkelijkheid. In sommige landen, zoals Frankrijk en Amerika zijn kunst en cultuur veel meer vanzelfsprekend en ingebed in de samenleving. In haar partijprogramma roept de PVV ook op om trots te zijn op de eigen cultuur.

Weeda meent dat dit slechts eenzijdig ingevuld is. Hij pleit ervoor een dynamisch en open cultuurbeleid te hanteren. Tot slot sluit Weeda het debat af met de oproep om allemaal het boek De barbaren (2010) van Alessandro Baricco te lezen. Dit boek gaat over de teloorgang van ons cultuurbesef en over de vraag of dat erg is.

“We moeten helder zijn in de argumenten waarom de overheid cultuureducatie zou moeten subsidiëren. Die zijn uiteindelijk gelegen in de maatschappelijke functie”

Debatdeel II: de fundamente en de toekomst van cultuureducatie in Nederland

Inleidende column door Ayatollah Musa (De Nieuwe Oogst)

Ayatollah Musa heeft met veertien jongeren uit de deelgemeente Charlois “de meest bijzondere boekuitgave van dit jaar” gemaakt. Musa heeft het hier over Dagboek Charlois (2010). Dagboek Charlois is een literaire uitgave waarin jongeren met verschillende etnische achtergronden een intieme inkijk geven in hun dagelijks leven in Charlois. Het resultaat bestaat uit een diversiteit van foto’s, verhalen en gedichten. De jongeren kregen de opdrachten hun wereld te schetsen zonder van ‘bovenaf opgelegde richtlijnen’; in volledige vrijheid slechts gewapend met een digitale camera. “Mensen moeten met kunst en cultuur niet geciviliseerd worden tot een burger die volgens de waan van de dag wenselijk is” zegt Musa. Culturele instellingen moeten hier van leren en de creativiteit van jongeren erkennen. Dit boek laat zien dat het niet nodig is om hen ‘de grote Nederlandse canon’ op te leggen om te leren wat creativiteit is.

Panelleden (v.l.n.r.)

Antoine Gerrits – Cultuurnetwerk

Jan Brands – Kunstconnectie

Caroline Wiedenhof – Koorenhuis

Reacties panelleden en publiek

Is een canon nodig om de fundamente van cultuureducatie in de toekomst te bepalen? Caroline Wiedenhof geeft aan dat factoren als de vraag en behoefte, de markt, en de politieke omgeving tot op heden de koers en toekomst van cultuureducatie heeft bepaald. Vraag is hoe de overheid ervan overtuigd kan worden om de sector te blijven ondersteunen. Er moet vooral uitgedragen worden wat er belangrijk is aan cultuureducatie. “Het gaat hier niet direct om het overdragen van cultuur, maar om actieve kunstbeoefening”, zegt Wiedenhof. “Zoals onderwijs afhankelijk is van de overheid, zou de sector moeten anticiperen op een wet op cultuureducatie”, is Antoine Gerrits van mening. “Ondertussen moeten we vooral aan de slag. Het startpunt hierin zijn de jongeren, want zij formuleren de vraag”. Cultuureducatie is voor Gerrits slechts een containerbegrip omdat er geen duidelijke eigenaar van is. Als het gaat om participatie dan dient er vanuit de doelgroep gewerkt te worden. Gerrits noemt het project Cultuur in de Spiegel [van Barend van Heusden]. “Dankzij dit project is er een theoretische fundering gelegd en zijn er handvatten aangeboden voor de inzet van cultuureducatie. Cultuureducatie dient daarom steviger gepositioneerd te worden in het onderwijs.”

Jan Brands vraagt zich af of de onontkoombaarheid van cultuureducatie niet een droombeeld is. Is er een legitimatie probleem?

**“Het gaat hier niet
direct om het
overdragen van cultuur,
maar om actieve
kunstbeoefening”**

“Kunst stelt in staat om het leven te verwerken”

Moet cultuureducatie? In elk geval op school. Op school worden kinderen gemeten naar hun prestaties. Er moeten voorwaarden gecreëerd worden waardoor ze beter kunnen presteren. Hoe beter ze in hun vel zitten, hoe beter ze presteren. Brands gelooft dat cultuureducatie hieraan kan bijdragen.

“Kunst stelt in staat om het leven te verwerken”, aldus Brands. Het imago van cultuureducatie dient door ambassadeurs te worden uitgedragen. Sport heeft dit legitimeringsprobleem niet, waarom de kunstsector dan wel? Brands is van mening dat het niet al te moeilijk kan zijn om uit te leggen dat kunstbeoefening net zo gezond is als sporten.

Volgens Wiedenhof valt het inderdaad wel mee met de legitimering van kunsteducatie. Het gaat hier vooral over de veranderende positie van kunst in de huidige maatschappij. Voorheen stond kunst op een voetstuk, inmiddels is de status van kunst lager geworden. Kunst heeft zich namelijk midden in de maatschappij gevestigd; kunst is van iedereen. Kunsteducatie moet gezien worden als middel tot participatie en is geen doel op zich. Wiedenhof gelooft dat de relatie tussen gezondheid en kunst, dezelfde is als de relatie tussen gezondheid en sport. “Daarom moet de sector verbindingen aangaan met sectoren als economie, welzijn en sport”.

Is het te wijten aan de sector dat cultuureducatie niet dezelfde status heeft als die van bijvoorbeeld sport en wetenschap?

Beckers is het hier niet mee eens. Er is wel zeker aandacht voor talentontwikkeling binnen de politiek. Kunst en cultuur is al goed verkocht en maakt onderdeel uit van de politieke partijprogramma's.

Volgens Beckers zou het veel meer moeten gaan over kwaliteit, maar ook weten van elkaar wat we willen. “Als de kwaliteit laag is, verkoopt het niet”, zegt Beckers.

Uit het publiek reageert Ellen de Monchy op de legitimatiekwestie. De Monchy gelooft in een autonome cultuureducatie dat in een geïntegreerd curriculum binnen het onderwijs ingezet wordt.

Wat er nu binnen het onderwijs gaande is, dat wat de kinderen maken, moet zichtbaar gemaakt worden.

Brands is van mening dat de sector ook verder moet kijken dan alleen het onderwijs. Zoals in het eerste debat onderdeel al aan de orde kwam, benadrukt Hendriks nogmaals dat de eerste kennismaking met kunst en cultuur zorgvuldiger moet gebeuren. In de eerste jaren kennismaken via het onderwijs, daarna kan het kind terecht bij de culturele instellingen.

Daarom moet cultuureducatie gekoppeld worden aan de Pabo's. Ton Legerstee (JOS, gemeente Rotterdam), pleit ervoor om de vakkrachten (zoals de gymleraar) juist weer terug te brengen in het onderwijs.

De praktijk wijst uit dat de groepsleraar onvoldoende capabel is om deze vakkrachten te vervangen. Cultuurparticipatie vindt overigens niet alleen in het onderwijs plaats. In de steden zijn voldoende platforms waar jongeren terecht kunnen, zoals buurthuizen, de straat etc.

Is cultuurbeoefening een linkse hobby? Wiedenhof is het daar niet mee eens. Statistieken laten zien dat dat de helft van de mensheid aan actieve kunstbeoefening doet of heeft gedaan. Kunst is een intrinsieke menselijke behoefte. “Geen linkse hobby dus, maar van en voor iedereen”. Brands zegt dat kunst ook geld oplevert. Creativiteit is te beschouwen als gewichtloze brandstof voor verbetering van het stedelijke leefklimaat. Creativiteit is een goed middel voor de kenniseconomie. Er moeten dwarsverbanden gelegd worden met de economie en onderwijs. Wiedenhof bevestigt dat de sector onder de druk van de bezuinigingen op inventieve wijze geld moet zien te verdienen. Koppeling met het bedrijfsleven is een goede optie. Het bedrijfsleven moet niet alleen als mogelijke financier beschouwd worden, maar zeker ook als afnemer.

***“ Kunst is een intrinsieke menselijke behoefte.
Geen linkse hobby, maar van en voor iedereen.”***

In het kader van web 2.0 vraagt Kamran Ullah ter afsluiting van het debat, welke tweet de panelleden naar informateur Ivo Opstelten zouden willen sturen. Wiedenhof belooft op haar twitter te schrijven dat cultuureducatie noodzakelijk is voor de kenniseconomie. Brand antwoord: “Wil je kinderen die succesvol zijn? Zet dan in op cultuureducatie”.

**SUMMER
school**

